

Signe Whitson

STOP BULLYING

8 STRATEGII EFICIENTE PENTRU PĂRINȚI ȘI PROFESORI
DE RECUNOAȘTERE, OPRIRE ȘI PREVENIRE
A COMPORTAMENTULUI AGRESIV

Traducere din limba engleză:
SORIN MOISESCU

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

<i>Cuvânt-înainte de Babette Rothschild</i>	9
<i>Introducere</i>	13
Strategia 1. Recunoașteți <i>bullying-ul</i> atunci când îl vedeți	19
Strategia 2. Construiți relații profunde cu copiii	54
Strategia 3. Opiți <i>bullying-ul</i> ori de câte ori observați că acesta are loc	75
Strategia 4. Ocupați-vă în mod direct de problema <i>bullying-ului</i> cibernetic	95
Strategia 5. Dezvoltați competențe sociale și emoționale	131
Strategia 6. Transformați martorii în prieteni	168
Strategia 7. Oferiți-le ajutor copiilor care agresează	188
Strategia 8. Mențineți dialogul deschis	211
<i>Resurse</i>	237
<i>Referințe</i>	247

CUVÂNT-ÎNAINTE

Babette Rothschild

Fenomenul *bullying*¹ a făcut parte întotdeauna din dinamica de grup a elevilor. Până de curând, toate agresiunile erau săvârșite în persoană (și pe ascuns). Însă apariția computerului, a e-mailului și a rețelelor de socializare a făcut ca acest fenomen să capete o dimensiune cu totul nouă. Și, desigur, nu doar copiii sunt vulnerabili în fața agresiunilor. La rândul lor, adulții pot deveni victime, mai ales (dar nu numai) la locul de muncă.

Deși nu a fost mereu considerat o problemă socială serioasă, în ultimele decenii fenomenul *bullying* a atras tot mai mult atenția publică, inclusiv în mass-media, și din ce în ce mai multe acte de violență le sunt atribuite victimelor acestui tip de agresiune: focuri de armă, sinucideri și altele asemenea. Psihologii, dar și alți specialiști din domeniul sănătății mintale, precum și cercetătorii s-au alăturat dezbaterii. Numărul de studii asupra agresiunii este și el în creștere.

O carte despre *bullying* a fost întotdeauna o prioritate pentru această colecție. Întrebarea era: cine să o scrie? Datorită site-ului personal, blogului și publicațiilor precedente, Signe Whitson, aflată

¹ De obicei, *bullying-ul* este definit ca agresiune fizică, verbală sau emoțională, manifestată online sau în prezența fizică a celui agresat, în mod repetat și cu intenția de a răni, exercitată asupra copiilor și adolescenților de către colegii lor de clasă ori de către alte persoane de vârste apropiate, în condițiile existenței unui dezechilibru perceput de putere fizică sau socială. Uneori, definiția este extinsă pentru a include și agresiuni care apar în rândul adulților, în contexte sociale, atunci când se poate indica existența unui asemenea dezechilibru de putere. (*N. red.*)

mereu în prima linie a dezbaterii, a fost o candidată evidentă. Aceasta lucrează de mult timp pentru a combate fenomenul *bullying* atât ca autor, cât și ca pedagog și abordează problema cu o erudiție remarcabilă, cu experiență, cu inteligență și punând suflet. Nu există nicio urmă de îndoială că ia partea celor agresati și că vrea să vadă sfârșitul stigmatizării. În același timp, este plină de un simț practic solid. Înțelege că, dacă definiția *bullying-ului* devine prea largă și diluată, atenția acordată problemei scade și riscă să fie prost direcționată. Așa că, în primul rând, face o distincție clară între *bullying* și alte tipuri mai puțin grave de conflicte neplăcute, cum ar fi impolitețea sau simpla răutate. În cadrul acestui demers, evidențiază consecințele serioase, câteodată chiar tragice, ale agresiunii și subliniază cât de des întâlnită este această problemă.

Mulți dintre noi își amintesc unul sau mai multe incidente de *bullying* din copilărie, la care am participat ca victimă, agresor și/sau observator. Eu îmi amintesc mai multe, dar unul anume m-a marcat. Într-o zi, în clasa a treia, o colegă m-a întrebat dacă sunt un băiețoi. Îmi plăcea să mă urc în copaci, să alerg și să practic sporturi. Auzisem acel termen folosit cu afecțiune în familia mea, pentru a le desemna pe fetele cărora le plac astfel de lucruri. Așa că am răspuns „da”, simplu și cu inocență. Ca să fiu sinceră, speram și că acest lucru ne va ajuta să ne împrietenim, căci o văzusem și pe ea făcând aceleași lucruri ca mine și m-am gândit că era în căutarea unui suflet-pereche. Dar a doua zi „băiețoi” a devenit o insultă în gura acelei colege și a tuturor celorlalți pe care i-a convins să i se alăture. Am fost ostracizată și, cu fiecare ocazie, numită în derâdere „băiețoi”.

Ceea ce începuse ca o încercare nevinovată de a-mi face o prietenă s-a transformat curând într-un coșmar. Nu îmi mai amintesc cât a durat – zile sau săptămâni –, dar în acea perioadă „băiețoilor” nu li se permitea să stea la masa de prânz alături de ceilalți copii și nici să ia parte la jocurile de grup etc. Nu cred că toată lumea sprijinea acest comportament, dar erau destui adepți

pentru ca viața mea de la școală să devină foarte grea. Țin minte că plângeam și îmi rugam părinții din tot sufletul să mă lase să nu merg la școală. Deși erau înțeleghători, ai mei nu aveau idee cum să mă ajute. Toată lumea știa pe atunci ce este *bullying-ul*, dar acesta era considerat o parte firească a copilăriei. În 1958, nimeni nu-și dădea seama că *bullying-ul* poate distruge sufletul unui copil.

Într-un sfârșit, părinții mei au insistat să ripostez. Nu prea aveam habar cum anume, iar ei nu știau cum să mă învețe, dar am hotărât să nu cedez în fața agresorilor. Într-o zi, în pauză, când ne alegeam pozițiile pentru un joc cu mingea, colega respectivă m-a provocat:

– Nu vreau un băiețoi pe terenul meu.

Adunându-mă, am răspuns:

– Atunci pleacă!

Ca prin magie (și din fericire), problema „băiețoiului” a dispărut pentru totdeauna. Bineînțeles, cei mai mulți agresori nu sunt așa ușor de descurajat. Cred că am fost cu adevărat norocoasă, căci eram singură: nu era de față niciun părinte sau profesor care să intervină. Iar exemplul meu nu este cel mai rău tip de *bullying*. Nu am fost niciodată atât de deznădăjduită, încât să iau în calcul sinuciderea. Totuși, pot depista efectele acestui incident în nesiguranța pe care am simțit-o de-a lungul vieții când încercam să mă integrez în diverse grupuri.

STOP BULLYING : 8 strategii eficiente pentru părinți și profesori de recunoaștere, oprire și prevenire a comportamentului agresiv conține exact ceea ce titlul promite: strategii concrete pentru a identifica problema și a-i pune capăt. Într-un stil intim și prietenos, Whitson oferă sfaturi clare părinților, profesorilor, administratorilor și liderilor de comunități despre modalitățile în care pot interveni cu succes. Numărul mare de reportaje prezentate la știri evidențiază cât de mult rău poate face *bullying-ul*. De asemenea, există tot atâtea exemple îmbucurătoare de victorii mari și mici împotriva agresiunii. Whitson oferă ambele tipuri de exemple. În plus, ea include mostre de dialog din care se pot inspira toți cei

care vor să intervină pentru a depăși o situație dificilă, dar nu știu ce să spună – propoziții pe care le puteți folosi când vorbiți cu copilul dumneavoastră, cu un elev, cu părintele unui agresor ș.a.m.d. Fiecare capitol se termină cu „zece metode practice” care pot fi aplicate imediat.

Printre multe alte idei importante, Whitson subliniază rolul central al martorilor atât în încurajarea, cât și în prevenirea agresiunii. Aș vrea să fi avut parte de îndrumarea ei cu câțiva ani în urmă! Am fost șocată și înmărmurită să văd cum un psihiatru respectat a agresat și umilit un participant la atelierul său, în fața întregului public (120 sau chiar mai mulți psihoterapeuți specializați). Situația era foarte tensionată. Eu, una, m-am blocat. Probabil că toată lumea a reacționat la fel, pentru că *nimeni* nu a spus și nu a făcut *nimic*. Sunt încă bântuită de neputința mea de a răspunde, de a opri atacul sau chiar de a aborda și a-i oferi ajutor victimei când aceasta a părăsit camera, după câteva minute (și nu s-a mai întors). Încă mă simt groaznic din cauza acestei întâmplări. Cred că am fost cu toții intimidati de aroganța și de funcția vorbitorului; probabil că eram și speriați de o eventuală reacție negativă din partea colegilor de breaslă sau influențați de amintiri paralizante ale propriei stigmatizări din copilărie. Mi-am promis atunci că nu voi mai permite așa ceva și, din fericire, nu am mai avut ocazia să trec printr-un asemenea incident. Experiența îmi mai amintește și că nu este deloc ușor să convingi pe cineva, inclusiv pe copii, să ia atitudine clar și răspicat împotriva *bullying-ului*. Chiar și adulții bine informați și de obicei stăpâni pe sine pot întâmpina dificultăți atunci când trebuie să acționeze. Totuși, acum, mulțumită cărții lui Whitson, mă simt mobilizată, susținută și dotată cu suficientă muniție în cazul în care va mai apărea o astfel de situație.

Umanitatea de care dă dovadă Whitson și investiția emoțională sinceră în copii se simt la fiecare pagină. Autoarea ne dă speranța că *bullying-ul* nu trebuie tolerat. Și că putem face mai mult decât să îl ținem în frâu: putem să îi punem capăt.

Introducere

Erin a simțit pentru prima oară ce înseamnă să îți frângă cineva inima la frageda vârstă de opt ani. În prima săptămână din clasa a doua, a cunoscut o fetiță pe nume Kristy și, așa cum se întâmplă la acea vârstă, cele două au devenit imediat cele mai bune prietene. Copilele s-au apropiat datorită dragostei lor pentru o formație pop creată în cadrul unui show televizat și puteau fi văzute cântând și dansând împreună în mod spontan, la școală, oricând se ivea un moment de relaxare. Au devenit repede de nedespărțit atât în sala de clasă, cât și în afara ei, întâlnindu-se în pauze pentru a lua prânzul și în timpul liber pentru a se juca.

Timp de câteva săptămâni, tot ce a auzit mama lui Erin a fost: „Kristy spune asta”, „lui Kristy îi place aia” și „Kristy mi-a spus că trebuie să fac asta și asta”. Femeia a recunoscut că se molipsise și ea de „febra Kristy”, încântată de toată bucuria pe care i-o aducea fiicei ei această prietenie. Până când totul a luat sfârșit.

În timp ce zilele calde ale începutului de septembrie se transformau în răcoarea înviorătoare a sfârșitului de octombrie, Erin a simțit asprimea rece a *bullying-ului* relațional, o formă derutantă și dureroasă de agresiune pe care o voi defini în cadrul primei strategii. În lumea lui Erin, *bullying-ul* relațional era perceput ca o despărțire sau, mai degrabă, ca un abandon. Primul incident observat de mama ei a fost când Kristy a îmbrâncit-o pe Erin de pe un scaun în timpul unui eveniment de la școală, Seara ușilor deschise, și nu s-a întâmplat într-un joc care implica scaunele (mama lui Erin se interesase). Incidentul nu avusese loc pentru că fetița se înfuriase pe Erin și își pierduse cumpătul, așa cum fac mulți copii de vârstă școlară (Kristy era o fată foarte chibzuită și

echilibrată, care știa bine să-și controleze emoțiile.) Conform tuturor relatărilor ulterioare, Kristy o împinsese pe Erin pur și simplu pentru că așa dorise – făcuse alegerea intenționată de a-și afirma puterea și de a fi crudă.

Cu inima cât un purice și cu gheare de ursoaică gata să sfâșie, mama lui Erin a privit cum profesorul fetelor a mers spre locul îmbrâncelii. Profesorul a întrebat:

– Erin, ești în regulă? Ți-a făcut rău Kristy?

Totuși, chiar și la delicata vârstă de opt ani, Erin știa că nu putea risca să o supere pe Kristy catalogând fapta ei drept nedorită. Din clasa a doua, copila își însușise deja credința că nu are de ales și că trebuie să spună:

– Nu, e în regulă.

Kristy a intervenit repede:

– Ne jucam doar, a spus ea cu un zâmbet dezinvolt, care a părut să-l satisfacă pe profesor, mai ales că acesta era prins în mijlocul variatelor activități organizate cu prilejul ușilor deschise.

Erin a devenit și mai derutată. Își amintește că s-a întrebat: „Este Kristy prietena mea sau nu?” A decis să aleagă prima variantă și, cum speranța moare ultima, s-a pregătit pentru și mai multă „prietenie” în următoarea zi.

În acea zi și în săptămânile care au urmat, Kristy a continuat să manifeste ostilitate deghizată în amabilitate și agresiune ascunsă. La masa de prânz, a admonestat-o în taină pe Erin, spunându-i că nu poate sta împreună cu fetele pentru că are „nume de băiat”. Fusesse o remarcă usturătoare. Când a venit vremea să își aleagă parteneri pentru un joc în sala de sport, i-a instruit în gura mare pe ceilalți elevi să nu o aleagă pe Erin pentru că este „cea mai slabă alergătoare dintre toți”. Cuvintele ei arseseră ca un fier înroșit. Când Erin a invitat-o la joacă după ore, Kristy i-a spus fără menajamente:

– Nu mai ești prietena mea cea mai bună.

Străpungere.

Erin suferea majoritatea acestor lucruri într-o tăcere supusă, deși mama ei observase că tot entuziasmul fetei pentru școală dispăruse, iar modul său de a se comporta, în mod normal plin de voioșie, devenise foarte rezervat. În după-amiaza de după proclamația lui Kristy, mama lui Erin și-a auzit fata plângând în dormitorul ei. A întrebat-o pe Erin ce s-a întâmplat, iar aceasta a întrebat la rândul ei:

– Mamă, cum aş putea să mă schimb ca s-o fac pe Kristy să mă placă din nou?

Acest eveniment s-a petrecut cu mulți ani în urmă, deși mama lui Erin încă lăcrimează când își amintește de suferința și îndoiala de sine pe care le-a îndurat fetița ei. Pentru oricine spune că problemele copiilor sunt neînsemnate, vă asigur că suferința provocată de *bullying* este devastatoare, indiferent de vârstă.

* * *

Ca asistent social autorizat și pedagog specializat în problemele de sănătate emoțională și comportamentală a copiilor și adolescenților, am ocazia să călătoresc, să țin prelegeri, să scriu, să vorbesc și (cel mai important!) să ascult destul de mult. În toate aceste forme de interacțiune, voi – specialiștii și părinții îngrijorați din pricina agresiunii – sunteți cei cu care mi-e cel mai drag să intru în contact, pentru că *bullying-ul* este o chestiune care stârnește sentimente foarte puternice și generează răspunsuri înflăcărâte. De la relatările triumfale ale specialiștilor privind eforturile încununate de succes de a opri fenomenul *bullying* în școli până la poveștile copleșitoare ale părinților despre chinul nesfârșit îndurat de copiii lor, din cauza colegilor cruzi, adevărul este că toată lumea are o poveste de spus când vine vorba despre *bullying*.

Sunt zile când plâng împreună cu cei care îmi împărtășesc experiențele prin care au trecut. Sunt și zile când îi aplaud pe eroii copiilor, adică pe aceia care nu ezită să ia atitudine atunci când observă o agresiune. În majoritatea zilelor însă, mă sperii când văd că faptele de cruzime au devenit omniprezente; *bullying-ul* suferit de tineri rămâne într-adevăr în sufletele acelor tineri – uneori toată

viața –, indiferent dacă fapta s-a petrecut față în față, pe internet, acasă, la școală sau oriunde altundeva.

Atunci de ce aștept cu nerăbdare să vorbesc și să scriu despre un subiect atât de bogat în acțiuni nemiloase și suferință de durată? Adevărul e că, în afară de lacrimi și durere, simt ceva și mai puternic: speranță.

Cred că avem ocazia să schimbăm cultura agresiunii, răspândită în rândul tinerilor, dar și că acest demers începe prin acțiunile hotărâte ale oamenilor care trăiesc și lucrează cu copiii zi de zi. Nu există răspunsuri universale pentru o problemă atât de răspândită și nu voi oferi strategii rapide sau răspunsuri de-a gata pentru a minimaliza nejustificat munca grea pe care trebuie să o depunem noi toți. Știu totuși, din experiență, că schimbarea reală are loc prin interacțiunea dintre oameni și, de fiecare dată când mă adresez unui grup de specialiști și părinți, sper că schimbarea poate începe cu noi.

Prin simplul fapt că ați luat în mână cartea de față, ați arătat că sunteți interesat de strategiile prin care puteți îmbunătăți viețile copiilor. Despre acest lucru este vorba în *STOP BULLYING : 8 strategii eficiente pentru părinți și profesori de recunoaștere, oprire și prevenire a comportamentului agresiv*. Aveți înaintea ochilor o carte despre speranță. Nu o speranță fără fundament, ci mai degrabă o speranță că acțiunile coerente, de zi cu zi, ale părinților receptivi și grijulii pot îmbunătăți viața copiilor lor. Această carte oferă pedagogilor, specialiștilor din domeniul sănătății mintale, părinților și celor care lucrează cu tinerii strategii ușor de înțeles și de implementat de prevenire și intervenție pentru a schimba cultura agresiunii nedorite în rândul copiilor și al adolescenților.

Cum să folosiți această carte

Informațiile din *STOP BULLYING : 8 strategii eficiente pentru părinți și profesori de recunoaștere, oprire și prevenire a comportamentului agresiv* sunt concepute pentru cititorul implicat. Fără teorie, nu există practică, așa că fiecare capitol cuprinde cercetări

la zi și informații de ultimă oră despre *bullying*, pe care cititorii le pot folosi pentru a-și aprofunda cunoștințele despre dinamica agresiunii nedorite din rândul tinerilor. Pe de altă parte, majoritatea specialiștilor și a părinților apelează la cărți când vor un răspuns la întrebarea; „Ce să fac?” Fiecare strategie din această carte furnizează îndrumări practice despre cum să stăpânim diferite aspecte ale acestei forme de agresiune.

Sunt genul de persoană căreia îi place să citească nonficțiune cu pixul în mână. Subliniez, iau notițe și îndoi colțurile paginilor în neștire. Când știu că o anumită informație sau o strategie sugerată ar putea funcționa în cazul meu, vreau să mă pot întoarce la ea din nou și din nou. Am scris această carte având în minte următorul țel: în urma lecturii, să aveți gânduri noi, să fiți inspirat de idei noi și să vă doriți să le încercați în mai multe rânduri. Sper că vă veți nota gândurile în timp ce citiți această carte.

Că tot veni vorba despre scris, fiecare strategie conține câteva exerciții concepute special pentru a vă provoca să puneți în aplicare în viața personală ceea ce citiți – indiferent dacă este vorba despre experiențe pe care le-ați avut în copilărie sau despre exemple de agresiune din prezent. Exercițiile vor fi mai eficiente dacă, în timp ce citiți, vă veți acorda răgazul de a nota răspunsurile. Unele exerciții vă vor invita să vă angajați în scris că veți lua anumite măsuri în ceea ce-i privește pe copii. Altele vă vor cere să reflectați asupra felului în care puteți avea cel mai mare impact în viața unui copil vulnerabil. Sper că veți face ambele lucruri, căci acest timp suplimentar pe care îl veți petrece analizând cartea vă poate ajuta să transformați cuvintele în acțiuni, iar acțiunile, în schimbări pozitive pentru tinerii din jur.

Corespondență și feedback

Această carte este îmbogățită cu întâmplări reale, pe care le veți putea găsi în fiecare strategie în parte. În multe dintre ele am fost implicată personal, altele fac parte din viețile specialiștilor și părinților pe care i-am întâlnit în timpul sesiunilor mele de

instruire și care mi-au împărtășit, cu generozitate, poveștile lor și, mai important, poveștile copiilor lor. Învăț și mă dezvolt din punct de vedere profesional de fiecare dată când ascult relatările celorlalți despre *bullying*. Dacă ați fost victima unei asemenea agresiuni și doriți să-mi împărtășiți această experiență, vă încurajez să o faceți. Vă rog să înțelegeți că e posibil să nu pot răspunde personal la fiecare e-mail și că prefer să nu ofer sfaturi despre anumite situații fără a cunoaște întregul context, dar voi aprecia timpul pe care mi l-ați acordat pentru a-mi spune povestea dumneavoastră. Vă invit, de asemenea, să îmi împărtășiți părerile dumneavoastră despre utilitatea și caracterul practic al informațiilor și strategiilor din această carte. Vă rog să îmi trimiteți corespondența și părerile prin intermediul site-ului meu (www.signewhitson.com) sau prin e-mail (signe@signewhitson.com).

STRATEGIA 1.

RECUNOAȘTEȚI *BULLYING*-UL ATUNCI CÂND ÎL VEDEȚI

***Bullying*: cine, ce, când, de ce și cum?**

Ce este *bullying*-ul?

Această întrebare din trei cuvinte pare modalitatea evidentă de a începe o carte despre cum să punem capăt fenomenului *bullying*. Totuși, un răspuns neprotocolar poate fi la fel de variat ca poveștile personale pe care specialiștii, părinții și copiii le au de împărtășit despre experiențele lor în ce privește *bullying*-ul. Mă bucur că acum copiii agresați se pot exprima. Nu cu mult timp în urmă, predomina mentalitatea de tipul „Așa sunt copiii”, iar tinerii erau considerați „slabi” sau „pârâcioși” dacă apelau la adulți pentru ajutor, într-o încercare disperată de a face față cruzimii neîncetate din școlile și comunitățile lor.

Nu de puține ori, am fost impresionată până la lacrimi ascultându-i pe părinți vorbind despre sentimentele de indignare și neputință născute în ei ca urmare a agresiunilor suferite de copiii lor la școală. Nu-mi pot scoate din minte o întâmplare mistuitoare de dureroasă și de umilitoare, petrecută într-o cantină de liceu și relatată recent de o tânără: aceasta era silită să meargă de la o masă la alta, confruntându-se cu respingeri repetate din partea unui grup organizat de colegi care se înțeleaseră să o împiedice să-și găsească un loc pentru a lua prânzul. Sunt bântuită de

relatări despre agresiunea neîncetată, verbală sau fizică, din autobuzele școlare, din vestiare, din pauze și de pe internet. E ceva ce nu încetează să mă surprindă. Fiecare nouă poveste mă uluiește; cruzimea fără milă mă stupefiază de fiecare dată.

Este important pentru mine să încep această carte afirmând că, fără nicio îndoială, multe dintre poveștile despre *bullying* pe care le aud sunt înfricoșătoare, iar unele sunt incredibil de violente. Dar vreau, de asemenea, să fiu sinceră și să recunosc că unele povești nu sunt chiar atât de rele.

Să luăm, de exemplu, această relatare a unei vecine care tocmai aflase despre profesia mea:

– Signe, ți-am văzut poza în ziar săptămâna trecută! Felicitări! Nu știam că lucrezi cu elevii agresați. Ceea ce faci este foarte important... situația a devenit atât de rea! Săptămâna trecută, fiica mea a avut parte de o experiență foarte neplăcută după ore! Cobora din autobuz când un copil din cartierul nostru i-a aruncat un pumn de frunze în față! Când a ajuns acasă, încă avea frunze în glugă și în haină. E oribil! Pur și simplu nu știu ce să mă fac cu agresorii ăștia!

– Era foarte supărată când a ajuns acasă? mi-am arătat eu compasiunea.

– Nu! S-a curățat de frunze și mi-a zis că pur și simplu se distrau împreună.

– Ah, am răspuns cu înțelese, fiind conștientă că deseori copiii încearcă să minimalizeze persecuția la care sunt supuși de către agresori din cauza rușinii care îi copleșește. Ți s-a părut că încerca să-l acopere pe băiat? am întrebat.

– Nu, nu. Chiar i se părea distractiv. A spus că a aruncat și ea cu frunze în el și i-am zis să nu mai facă asta niciodată! Ce tupeu au copiii ăștia!

– Copiii ăștia, am ținut să subliniez. Doar un băiat a aruncat cu frunze în ea sau mai mulți copii s-au aliat împotriva ei?

– Nu, doar băiatul acesta, care locuiește la un bloc distanță de noi.

– Este răutăcios cu ea de obicei? A mai necăjit-o după ore și altădată? am întrebat, dornică să aflu în ce consta, de fapt, *bullying-ul*.

– Nu. Cel puțin, nu cred. Doar de data aceasta mi-a vorbit despre el. Cu siguranță a fost prima oară când am observat frunze peste tot pe haina ei. Dar sper să fie și ultima! Nu voi permite să fie agresată de acel copil. Data viitoare, mă voi asigura că directorul află ce se întâmplă după ce se termină orele!

Deși am grijă întotdeauna să nu minimalizez experiențele nimănui și o parte din mine suspectează că împărtășirea acestei povești putea fi, pur și simplu, modalitatea spontană a acestui părinte de a face conversație cu mine pe culoarul magazinului, aud astfel de relatări „alarmante” (adică inofensive) suficient de des pentru a trage concluzia că trebuie neapărat să facem distincția între comportamentul nepoliticos, comportamentul răutăcios și comportamentul caracteristic agresiunii. Trudy Ludwig, autoare a numeroase bestselleruri pentru copii, distinge între următorii termeni:

- **A fi nepoliticos** = a spune sau a face, din neatenție, ceva ce rănește pe altcineva.

O rudă a mea (al cărei nume ar fi nepoliticos să-l menționez) îmi analizează deseori părul roșcat și cârlionțat înainte să mă întrebe pe un ton dulceag:

- Te-ai gândit vreodată să-ți vopsești părul?

Sau:

- Arăți așa de sofisticat când îți îndrepti părul, Signe!

Această grijulie membră a familiei crede că mă ajută. Restul oamenilor din cameră se sperie de îndrăzneala ei, iar eu încep să mă întreb dacă mi-ar sta bine brunetă. Comentariile ei pot fi înțepătoare, dar faptul că îmi dau seama că sunt spuse din dragoste mă ajută să îmi aduc aminte ce să fac cu aceste sfaturi.

Venit din partea copiilor, comportamentul nepoliticos poate părea mai degrabă ceva amuzant.